

KARACAOĞLAN'DA HOŞGÖRÜ

M. Demirel BABACANOĞLU

Türklerin var olduğundan beri, onların biriken kültür mirasını kendinde toplayan Karacaoğlan, Türkçenin, sevginin ozanıdır. Karacaoğlan'ın şiirleriyle tanıştığımda gençliğe yeni adım atmıştım. Yöremde "Karacaoğlan'ı okuyan dellendir" derlerdi bir deney yaptım, okudum; deli olmadım ama şiir yazdım Karacaoğlan işte böylesine etkiliyor insanı.

Karacaoğlan'da Türk insanını kültürü bir bileşke olarak toplanmıştır. Şiirlerinin yapısı, özü bu bileşkeyle örülüdür. O'nun şiirlerinin bir tekinde bile sevgisizlik görülemez. Yeryüzündeki bütün varlıklar O'nun sevgisiyle donanmıştır.

Her yerde Karacaoğlan konuşulur. Çadırda, göçte, yolda, deve gönderken, kuzu otlatırken, taştan taşta sekerken, daldan dala atlarken, pınar başında su içerken, çeşme başında gülüşürken, oynarken... Karacaoğlan bütün kızların sevgilisidir. Yalnız bir kız vardır Karacaoğlan'ın sevgisine ere-meyen. Bir gün Karacaoğlan'la çağıl çağıl akan, kaynaktan çıkan su başında karşılaşır. O'na marazi bir kıskançlıkla "Kara marsığın birisin sen" diye bağırır.

Herkesçe bilinir ki Karacaoğlan : "Karayağız, seyrek sakallı, şuh meşrep, uzun boylu, levend bir adam" dır. (1) O'nu obası, çevresi, "Karaca/Karacaoğlan" diye çağırırlar. En çok bilineni, söyleneni de Karacaoğlan'dır.

Karacaoğlan bu kızın sözlerine hiç kızmıyor. Gönlünü almak, kendini başışlatmak için (') şu şiiri söylüyor.

Bana kara diyen dilber
Gözlerin kara değil mi?
Yüzünü sevdiren gelin
Kaşların kara değil mi?

Beni kara diye yerme Mevlam yaratmış hor
görme Ela göze siyah sürme Çekilir kara değil
mi

illerde konup göçerler
Lale sümbül biçerler Ağlar
beyler içerler Kahve de
kara değil mi

Karacaoğlan der inşallah
Görenler desin maşallah
Kara donlu beytullah
Örtüsü kara değil mi

Karacaoğlan gezgin bir insan. Mısır'dan Haîep'e; Halep'ten Konya'ya; Konya'dan istanbul'a istanbul'dan Frengistan'a bir çizgi çizersek... Karacaoğlan'ın ne çok yer gezdiğini görürüz. O'nun şiirlerine baktığımızda, yüzü aşkan yer adlarını görebiliriz. Gezginlik O'na çok sayıda insan tanımayı sağlamıştır. Aşıklıkla insan tanıma birleştiğinde, insan severlik bu şiirinde de ağır basıyor, insanı derisinin renginden dolayı ayırmıyor. O'nda siyah - beyaz ayrımı yoktur. Bu açıdan bakınca, Karacaoğlan'ın özünde, şiirinde yaşama düzeninde demokrasinin temeli yatıyor. Günümüzde bile bazı devletlerin siyah - beyaz, din, dil, ırk ayrımı sürdürdüğünü düşünürsek, Karacaoğlan'ın önemi daha çok artıyor. Türk kültürüne katkısı daha bir belirginleşiyor. Eğer o, devletlerin bir Karacaoğlan! olsaydı, böylesine ayırım belki de hiç görülmeyecekti.

Rahmetli teyzemden (2) dinlediğim bir hikayeyi burada anlatmak istiyorum: Karacaoğlan çeşmede su içerken, yaşlı bir kadın da atını sulamaya varmış. At Karacaoğlan'ı görünce çeşmeye yanaşmakta ihatlaşmış. Yaşlı kadın ata kızarak : "Yaha gözün kör ola Karacaoğlan " demiş. Karacaoğlan dingingin, kızmasız bir sesle: "Neden öyle söylüyorsun nine" demiş. Yaşlı kadın: "Ne bileyim oğul, herkes öyle der de..." Karacaoğlan kendini tanıtmadan uzaklaşmış oradan ne diyebilirdi Karacaoğlan, her yere sevgi dağıtmak kolay şey midir?

Hoşgörü O'nun olacaktır. Bir insan birini sevdi mi onun adını ata, kızgınlığını satakor. Bu da sevginin bir başka yönüdür. Bir insan, her zaman her yerde, her insanın yanında, aynı anda olamaz...

Bir hikaye ya da bir efsane daha

Karacaoğlan oba Beyi'nin kızı Elife aşık olur. Bey kızını vermez. Kan kardeşi Deli Hüseyin'in yardımıyla kızı kaçıtır. Andırın'da Küçükhalioğlu adında bir Bey'e sığınır. Bey'in yeğeni Halil çapkın biridir. Obada takılmadığı kız, gelin yoktur. Elife de takılır. Elif utancından bunu kimseye söyleyemez. Halil kıza şu öneride bulunur: Kendisiyle bir gece yatacak ama kendisine dokunmayacak. Elif kabul etmek zorunda kalır Karacaoğlan'm düğünde olduğu bir gece gerçekleştirilir bu olay. Karacaoğlan'm o sırada sazının teli kopar, iyiye haber değildir. Karacaoğlan kalkar evine gelir. Bakar ki, Elif ile Halil yatıyorlar. Üzerleri açılmıştır. Abasını çıkarır üzerlerini örter, oradan uzaklaşır.

Aynı olay Cahit Öztelli'nin kitabında (4) Halil yerine, Karacaoğlan'm yeğeni Göğ Yusuf için anlatılır.

Bu nice hoş görüdür; kaç kişide olabilir?

Günümüz insanında bile az rastlanan bir hoşgörüdür.

Bir genç arkadaş sevgilisine yazdığı şiirde şöyle diyordu:

" Tutmasam kendimi/sıkacakım/başına"

Olmaz değil mi? Böyle şiir olmaz günümüzden üçyüz yıl önce yaşamış olan Karacaoğlan'ı okusaydı böyle şiirler yazmazdı, insanın insana olan sevgisi, kendine olan saygısı önemlidir, ille de sent sevmesi zorunlu değildir bir insanın. O'nun sevmeye, sevdiğini sevmediğini söyleme özgürlüğü vardır. Baskı altında söylenen sevgi sevgi değildir, içtenlik hiç değildir.

Karacaoğlan'm şiirlerinden sevgiye, saygıya, hoşgörüye örnek hangisini alabiliriz? Bütün şiirleri arasında birini seçmek zor geliyor bana. Yine de birini, birkaçını örneklemek zorunluğudur.

Karacaoğlan bir gün sevgilisiyle szleşir; Bir akşam, bir yerde buluşacaklardır. O gün sabırsızlaşır Karacaoğlan; ilk akşamdan sözleşme yerine varır. Bakar ki sevgilisi gelmemiş.

İlk akşamdan vardım kavil yerine

ne gördüm kömür gözlüm gelmedi

Bilmem gaflet bastı yattı uyudu

Bilmem o yar bize kst gelmedi.

der. Düşünür neden gelmedi diye. Neler konuşup, neler söylediklerini beyninden geçirir. Hangi zahmet, hangi tedirginlikle kavil yerine geldiğini kavrar. Ama sevgilisi yoktur. Hay Allah, sevgili gelmeyince ne yapar insan? Herkes Karacaoğlan değil ki? Çağımızın insanı bile sabır gösteremez, canı sıkılır, kızar... Olmadık olumsuz Őeyler düşünür; aşağılar onu, bir anda yok etmek ister. Benzer olaylar her gün basından okunmuyor mu? Karacaoğlan'da bunların hiç birisi yoktur.O, neden gelemeyeceğini düşünür. Belki "Gaflet " basmış, yatmış uyumuştur. Belki de bir suçu olmuştur, küsmüş gelmemiştir. Olamaz mı? Her olayın bir nedeni vardır. O neden çok boyutlu dşnlmelidir. Bu düşünüş biçimini Karacaoğlan'da görüyoruz. Bu açıdan bakınca, Karacaoğlan hoşgrl, demokrat düşünceli bir insandır. Karacaoğlan döneminde, kadın haklarına eşit önem verildiği söylenebilir.

Benim yarım gide gide donandı

ikrar verdi cahil gönlüm inandı

Ay da geldi orta yeri donandı

Seherin yelleri esti gelmedi

ilk akşamla kalınsa iyi ya? Karacaoğlan bir umutla bekliyor sevgiliyi. Ama ne ki, gece geçiyor, ay dolanıyor, neredeyse tan ağaracak, sabah yelleri esiyor, yar gelmiyor. Ne diyebilir Karacaoğlan? "ikrar verdi, cahil gönlüm inandı." insan aşık olunca gnl cahilleşir, aklı ocuklaşır (!) O, yakıştırır kendine. Benlik yoktur, çıkmıştır ondan. Sevgi bütün kusurları örter.

Unuttu mu aHtit amanı netti

Başın alıp gayri diyare gitti

Benim mecbur olduğum fark etti

Zalim garez etti gelmedi

Ahdi aman unutulur mu? Acaba? Acaba unuttu mu? Oldu ya, başına bir dizi belalar geldi. Babası, yahut anası binbir türlü işlerle eğledi onu ağası (ağabeyi) yanından ayrılmadı. Belki de sevgimizi anladılar. Ne bileyim, kim bilir neler oldu? Bu arada ahdi amanı unuttu. Bir şeylere canı sıkıldı, esrikleştii, dellendi; benim gibi bir sevgilisi olduğunu aklından çıkardı. Başın alıp bir yerlere gitti. Her şeyden umudu kesti; canından bezdi... canına kıymak üzeredir. Ya da bunların hiçbiri değil; benim kendini sevmeye mecbur olduğumu fark etti; oyun etti bana, gelmedi. Öç mü alıyor benden? Yok yok olamaz, ne yaptım ki ben ona ? Bir gazez olabilir ortada "Zalim gazez etti gelmedi." Şaşkınlık içindedir Karacaoğlan.

Karacaoğlan der ki devranım döndü
Gönlüm yücedeydi engine indi Seherin
yelleri şafakın bendi Hani usul boylu
sunam gelmedi

Döne dolana, düşüne söylene bekledi Karacaoğlan; sabah oldu "Usu! boylu" suna gelmedi. Ne yapsaydı acep? Beynini boşalttı doldurdu; gelmeyişine sunanın akıl sır erdiremedi. Durağı, içi, yüreği bulandı. Onca neşesi, onca mutluluğu uçtu, üzgünleştii, gönlü yücedeydi, engine indi. Bunca zaman bekle, seherin yelleri essin, şafakın bendi söksün; yar gelmesin, olacak şey mi? Değil. Değil ama, Karacaoğlan için, yine de kusur, eksik kendisindedir.

O ne büyük yücelik, hoşgörölük:

"Hani usul boylu sunam gelmedi" diyor, sevginin en yoğununu döküveriyor buraya. Bir gül fidanı okşar gibi, ananın sesi gibi yumuşak söylüyor şiirini.

O'nun şiiri; dit, im, imaj, imge...Bakımından zengindir. Lirik, halkçadır, dertçedir... Melankolizmin tuzağından uzaktır. Bütün güzellerin, güzelliğın sevgilisidir. Temel ilkesi insanı sevmektir.

Şiirlerinden aldığımız dörölüklerle bitirelim sözümüzü :

Gene dumanlandı dağların başı Acep
yavrumun da ili kış m'ola Küçücükten
sevdasını çektiğim O da benim gibi
gözü yaş m'ola (s.54)

Seherde uğradım bir adil hana
Dostum sultan olmuş ilin üstüne
Cemalini gördüm oldum divane
Selamına durdum yolun üstüne

Kadir Mevlam seni bana denk ede Ah
çekince yüreğimden kan gide Gözler
kara kara kirpik cenk ede Yıkıyor
alemi kaşın sürmeli

Ala gözlerine kurban olduğum Say edip
aleme bildirme beni Açıp ak gerdanı
durma karşımda Ecelimden evel öldürme
beni (s. 101)

Karacaoğlan eydür sarsam dilber Kelp
rakipler birbirine girerler Bundaki güzele
niçin kıyarlar Güzeli balinan beslemek
gerek (s. 117)

Karacaoğlan der ki dağlar meşesi iki
güzel birbirine düşesi Biri güldür biri
gül meneşesi Karacaoğlan ikinize kul
olur (s. 244)

Hadini de Karac'oğlan hadini Aramazlar
gurbet ele gideni Ak göğsün üstünde
çakır dikenini Bitmeyince gönül yardan
ayrılmaz (s. 269)

Sevdiğimin kısa boyu Dalın gür
de gölgen koyu Al yanakta zem
zem suyu Kız akıyor bal mı
yoksa (s. 276)

Karac'oğlan der nolayım Kolun
boynuma dolayım Nazlı yar
kölen olayım Kabul eyle kul
yerine (s. 279)

Döğülürsem döğüleyim
Söğülürsem söğüleyim Gelin
sana kul olayım Ölürüm kanlım
olursun (s. 316)

Çıktım seyreyledim Niğde'yi Bor'u
Acep gezsem mavi donlum var m'ola
Güzeller durağı Tokat, Engür'ü
Acep gezsem mavi donlum var m'ola (s. 344)

incecikten bir kar yağar
Tozar Elif Elif diye Deli
gönül abdal olmuş Gezer
Elif Elif diye (s. 349)

Karacaoğlan bir okyanustur, içinde yitiverir insan. Biraz
yüzelim, birkaç örnek daha sunalım :

Gene dumanlandı dağların başı (s. 54)
Gayetle bir yavru güzel almasa (s. 82)
Yaz baharın suyu gibi bulandım (s. 95)
Akşam olur ben yerime yaîmam (s. 105)
Ala gözlerini sevdiğim dilber (s. 198)
Gözümüze kara toprak/girmeden bir dem sürelim(s. 302)

Yaza yaza, Karacaoğlan'ı n bütün şiirlerini yazmadan biz
de bitirelim saygıyla.

Selam hepimize Karacaoğlan sevgisiyle
(Son)

ilgilenen için not :

1- Karacaoğlan, Cahit Öztelli, 7. baskı, Özgür Yayın
dağıtım.

Sayfa :25, 448, 89, 54, 70, 95, 101, 117, 244, 269,
276, 316, 344, 349, 82, 105, 198, 302...

2- Ayşe Kartal (Rahmetli teyze)

3- Üç Anadolu Efsanesi, Yaşar Kemal, Toros Y. 9.
s. 93... 166

- Karacaoğlan, Sadettin N. Ergun, Maarif Kitaphanesi
Matbaası, 16. baskı

- Karacaoğlan, Cahit Öztelii, Varlık Y. 4. baskı

- Büyük Karacaoğlan, Günay Karaağaç, ist.
Sağlam Kitap evi, 1. baskı

- Karacaoğlan'ın Karası, M. D. Babacanoğlu,
Yaba Dergisi, sayı: 28 - 29, 1983, s. 110.